

שטחי שאין לארץ-ישראל ערך עצמי ורק "נותנת רווחים" של קיום מצוות התלויות בארץ, כגון שמיטה, תרומות ומעשרות וכדומה, כך שהארץ אינה אלא מכשיר ואמצעי, והמצוות מהוות את התכלית. כל זה מסולף מעיקרו. האמת היא הפוכה מזה. כל הרווחים האלו הם תוצאות של נצחיות קדושת ארץ-ישראל¹⁰⁴. הפרטים נמשכים מן הכלל ולא להיפך: כל פרטיה ודקדוקיה של תורה נמשכים מקדושת כלל-ישראל, "אשר בחר בנו מכל העמים"¹⁰⁵.

על הסילוף הזה יש הערה יסודית של בעל "גידולי תרומה", ר' עזריה פיגו זצ"ל, תלמיד-הכנס גדול ועצום, שהיה חי באיטליה לפני כמה מאות שנים. בספרו "בינה לעיתים" הוא מעיר שלא נאמר בגמרא "אכנס לארץ כדי לקיים מצוות" אלא "הרבה מצות נצטוו ישראל... אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". במעוף מחשבה ענק הוא מבאר שלא מדובר ברווח פרטי של מצוות על-ידי הכניסה לארץ אלא בדבר אחר לגמרי. משה רבינו, ה"שקול כנגד כל ישראל"¹⁰⁶, דואג לביסוסם היסודי של ישראל בכניסתם לארץ. הוא יודע שישנה חשיבות לכניסתו לארץ כדי שתחת הדרכתו תחקיימנה המצוות של כלל-ישראל בשלמותן. "הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בא", אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". בשביל זכות הרבים והשראת השכינה בישראל. "לא שאני אקיימם, שזה אי-אפשר אלא בהתיישב שם בהמשך הזמן, וכבר נגזרה גזרה על זה נגדי. אלא למען יתקיימו על-ידי, שבית ישראל יקיימו אותן על-ידי,

[...] אמרו: יודע היה משה רבינו עליו השלום שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבארץ ישראל שנאמר 'שש ערי מקלט תהיינה'. ואמנם הבדיל אלו מפני שאמר: הואיל ובאה מצוה לידי אקיימנה, ואם כיוצא בזה במשה רבינו ע"ה משיג האמתות שלם שבשלמים נכסף להוסיף חצי מצות עשה על כל מעלתו ושלמותו אין צריך לומר שיעשו מי שנצטרעה נפשם והרחוק צרעתה וקדמתה, העיר שם רבינו: "מצות ערי מקלט היא מוטלת על הצבור, (ובס' החינוך [מצות] ת"ח ביותר על ראשי העם), והנה לפי ענינו של מרע"ה שייכת היא לכל מעלתו ושלמותו, וכדד"ש [=וכדדריש רב שמלאין] סוטה יד, וכי לאכול מפריה ולשבוע מטובה הוא צריך, אלא אמר משה רבינו הרבה מצוות נצטוו ישראל אכנס לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, שאין מתקיימין אלא בא", והנה התקיימותן על ידו היא כמו אכילת פריה ושביעת טובה בשבילי"ו].¹⁰⁴ ש"ח חתם סופר יו"ד סי' רלד. מכוא לשבת הארץ עמ' סבי"ג. רבינו, לנתיבות ישראל ב, עמ' רכג' וכו'. שיחות הרב צבי יהודה, שמות, עמ' 26. שיחת רבינו סדרה א ראה סע' 6. האזינו סע' 6. סדרה ב דברים סע' 24. ואתחנן סע' 3. "... ועיי' גילוי דעתו של מרן רבן של ישראל הגאון החת"ס זצ"ל בחינוך סימן רלד ע"ד קדושת המקום הארץ, שהיא סגולה אלהית פנימית וכללית ולא תלויה בעצמה בקדושת הפרטיות ובמאורעות ובמעשים. ועיי' 'בינה לעיתים' להגאון ר' עזריה פיגו דרוש מו' עת דודים' בבאור דרשת ר' שפלאי בספיק' דסוטה... מאגרת רבינו, תשובה ובירור דברים, מד' שבט תרפ"א. על דברי פלוני שכתב: "... הרבה מצוות הן מצוות התלויות בארץ, ואפילו אותן המצוות, שהן תובת הנגף ומחוייבים בהם גם בחורל, עיקר קיומן הוא בא". נמצא ישנוב ארץ ישראל סיבה ויסוד לקיום המצות ועל כן שקולה היא כנגד כולן...". העיר רבינו: "ע' בינה לעיתים דרוש עת דודים, חת"ס יו"ד תשו' רגל רלד, שבת הארץ מבוא פ' טו, שקדושת הארץ מצד עצמה ולא רק משום מצוות התלויות בה; וכן הוא בנתיבות עולם למחרל' על למוד התורה שבעצמיות גדולתו היא כח ויסוד הבאתו למעשה".¹⁰⁵ 106. ברכות דהורה. 106. מכילתא מסכת דשירה פ' א. שם דוישמע יתרו פ' א. זוהר ג כי תצא רפב ב. יחזקוני והדר תיקון יט. ועיי' שיחת רבינו סדרה ב דברים סע' 5.

חומש דברים של "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל"⁹⁵, "דבר משה אל בני ישראל"⁹⁶, "הואיל משה באר את התורה הזאת"⁹⁷ — גם הוא שייך לאותה תורה שמימית-אלוהית המופיעה על-ידי "נביאו נאמן ביתו"⁹⁸. צריך להכיר שאותו רבנו-של-עולם הוא המתגלה בלי הפסק בנשימה אחת בשמימיות האלוהית של השראת השכינה, "ושכנתי בתוכם"⁹⁹. הכל המשך אלוהי אחד. אנו נפגשים עם זה במידה מסויימת בפרשתנו. המוסריות האישית הפרוטנולית נמשכת מתוך הכלליות הצבורית ומשלימה אותה. "זה הדבר אשר צוה ד'"⁸⁷ משכלל את הבנין הכלל-ישראלי בכל תפארתו לנצח נצחים.

24. מלחמת מדין

מתוך-כך נפגשים בענין מלחמתי שכבר הוזכר בפרשה הקודמת¹⁰⁰ וכאן הוא מופיע באופן יותר ממשי: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים... לתת נקמת ד' במדין"¹⁰¹. דווקא מהמקור האלוהי של משה רבינו אשר "בכל ביתי נאמן הוא"¹⁰² צריכה להתגלות המלחמתיות כאן, בעולם-הזה.

25. התאווה משה ליכנס לארץ

אגב זה, יש מקום לברר את דברי חז"ל במסכת סוטה בהם משתמשים אנשים באופן בלתי מדוייק כדי למעט את הערך של ארץ-ישראל. נאמר שם: "מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ? וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בא", אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי"¹⁰³. יש אנשים שמבינים באופן

95. דברים א א. 96. שם שם ג. 97. שם שם ה. "ביאורה של התורה לאמר הוא מיסוד, בכל הרצאת הדברים בכיוון לענין ירושת הארץ; וכמו שחומשי התורה וספר יהושע, בערכה של א"י, הם הנתונים לישראל בעצמם, מלבד הנבואות של החטאים, וכמו כיוונה הכללי של ראשיה התורה לשם הנחלת הארץ כדריש" (=כדברי רבי יצחק) בראש רש"י [בראשית א א: "אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מה'החדש הזה לכם' (שמות יב ב) שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהילים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל: ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" (=הערת רבינו. 98. פיוט "גדל". "... ואין אחר דראוי להיות הממוצע, שעל ידו תתגלה סגולת תורת אמת זאת, כ"א נביאו המיוחד לו. כלומר אותו הנביא העליון, שבהירות הבטתו הקדושה היא חודרת את כל תגוי ההויה בפנימיותה, ואשר עז האמונה בקרבו הוא שריו, לכוון כל מגמת מציאותו להשלים את תפקי בורא כל בכל היצור, ע"י התורה אשר נתן על ידו, לגלות את חוקי החיים של כל היש בתוכן חיי האדם הבחיריים, כדי שתתאים כל המציאות כולה, בחלק המוכרח בגלגולי מפעלותיו, ובחלקה החפשי ומסודר לרצונו ונטיה לבד, לכנות יחד את בית ד' בעולמים כולם, בכל תפארת אמונת עולם, תורת אמת נתן לעמו אל על יד נביאו נאמן ביתו" עולת ראיא א, עמ' 71. 99. שמות כה ח. 100. במדבר כה י. 101. שם לא ב"ג. 102. שם יב ז. 103. סוטה יד א. "... על ידי, והעיר רבינו: "ע' בינה לעיתים דרוש עת דודים וע' פיהר"מ אבות פ"ד מ"ב

בסיבתי ובשבילי. כי בהיותי שם עמהם, במקום קיומם, אפילו שעה אחת, אז ארבה מאד לזרום ולהזוהרים על קיומם ועשייתם"¹⁰⁷.

26. היטהרות מגיעולי מדין

לכן כל עוד משה רבינו עדיין נמצא עם העם הוא מדריך אותו ומסדר את כל העניינים הקדושתיים והחברתיים, והם נעשים כסדר הנכון. וזהו מה שנצטווה משה רבינו: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים, אחר תאסף אל עמך"¹⁰⁸. נקמה זו במדין היא המשך לפרשת בלעם. כשם שמלאך המוות נתן למשה רבינו מתנה טובה שהיא סידור הקטורת¹⁰⁹, כי הוא זכה לנצחון גדול של "ברצות ד'

107. בינה לעיתים, דרוש עת דודים, דרוש מו. "מדריגת משה היא עליונה מארץ ישראל בתור ארץ קדושה מיוחדת ומובדלת, שהיא רוחה מתוכה את התוכן החלוני שבכל ארצות הגויים, אמנם היא מותאמת רק למדריגת ארץ ישראל העליונה, שהיא סופגת לתוכה את כל החול ומקדשתו. וסגולה זו של קידוש כל החול שבעולם כולו, התפשטות קדושת ארץ ישראל בכל העולם דוקא, על ידי כינוס כל העולם בצורתו הרחנית לארץ ישראל, היא היתה כל שאיפתו, וכל נגמנת פניו בתפילותיו המרובות, עד שהכניס באמת בארץ ישראל את האוצר של כל הסגולות הללו, אבל מפני ירידת העולם מונחת בה כל אלה בגניזה, עד אשר יצא כנוגה צדקה ותשועתה כלפידי יעבר" שמונה קבצים, קובץ ז, סע' יד, כרך ג, עמ' קכב. "ו... ועל מאחז"ל בספ"ק דסוטה... כבר ביאר הבינה-לעיתים... את הפשט הפשוט והבורר, שלא נאמר שם "כדי שאקיים את המצוות", אלא "הרבה מצוות נצטוו ישראל בארץ — אכנס לארץ כדי שיתקיימו על ידי, והיינו בשביל זכות הרבים והדרכתם והשרשת קדושתם על ידו..." רבינו, לנתיבות ישראל ב, עמ' רכד. בספר חסידים (סי' תקלד) כתוב: "... וכן משה רבינו לא עבד הנאתו אמר 'אעברה נא ואראה את הארץ' (דברים ג כה) וכי בעבור הנאתו היה מבקש, אמר: אם אני אהיה בארץ אני אוכה ישראל...", והעיר רבינו: "ע' בינה לעתים דרוש עת דודים." "בשפת אמת" (ואתחנן תרלי"ה ד"ה תפלת עמ' 21) כתוב: "תפלת מרע"ה לכנוס לארץ ולא נענה. נראה שהיא להעלות כל תפלות בני... והכל במדה לאשר מרע"ה מסר נפשו בעבור בני" וגם מה שביקש לעלות לא"י ה' ג"כ רק לטובת ישראל, כי ידע שאם לא יכניסם הוא ישחיתו אח"כ דרכם...", והעיר רבינו: "ע' בינה לעתים מאמר עת דודים בדר' שמלאי: כדי שיתקיימו על ידי". על דברי פלוני שכתב: "... מה שנאמר שאין חטא בא על ידו [כל המוכה את הרבים, אין חטא בא על ידו] אבות ה יח, הוא לא שאין הוא חוטא כלל, אלא שאין הוא נעשה הגורם להחטיא את הרבים, כי כן הוא במשמעות של 'על ידו...'. העיר רבינו: "כן גם משמעות הלשון והענין של 'אכנס לארץ כדי שיתקיימו (המצוות בישראל) על ידי, סוטה יד, וע' בינה לעתים דרוש עת דודים, ויש להתאים לכך מה שנלמד מבהמתם של צדיקים שאין הקב"ה מביא תקלה על ידן, שצדיקים עצמם לכש"כ [=לא כל שכן. גיטין ז א. ועוד]". בליקוטי מוה"ר"ן (ב, סי' עח) כתוב: "... ועל כן משה רבנו, עליו השלום, כשבקש לבוא לארץ-ישראל, בקש מתנת חנם...", והעיר רבינו: "ע' בינה לעתים דרוש עת דודים." 108. במדבר לא ב. 109. שבת פט א. "כח המכלה, המחבל והמהרס, הממית והמאפס, הרי הוא מכלל בנין העולם. משכלל הוא כח המעדר את בנין ההויה. ובהיות הקשר שלם, וכל העולמים וכחותיהם הרוחניים והגשמיים הם עומדים בהתאגדותם, אז כל הכחות משלימים את תפקידם, וגם הכח הממית הרי הוא משמש כח לחיים. וזאת היא סגולת הקטורת המאחדת את תמצית כל הפועל בחיים, בחומר ורוח, ע"פ אותו התוכן הנפלא אשר פי ד' קצב אותו בתורה. אמנם להשתמש בכח נפלא זה להעמיד את כח המחבל בהיות השלטון הזמני נתון לו, בטרם בא התור להעביר רוח הטומאה בכללו מן הארץ, ולהפך את כל כח המשחית לכח בונה ומקיים, זאת היא הופעה פרטית שנתגלתה ע"י אותה התמסרות שכת הרע והמאפס בעצמו נמסר הוא במסירה פנימית בהכנעו לעומת ההוד השלם אשר זרה על הציר

דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו"¹¹⁰ — כך נהפכה קללתו של בלעם לברכה. אבל אצל בלעם זה היה בעל כרחו; "וישם ד' דבר בפי בלעם"¹¹¹ בעל כרחו¹¹². על-כן עם כל גדלותו, בלעם נשאר רשע וגאון בטומאה. לכן בסוף הוא השאיר לנו "מתנה" על-מנת להשחית ולהכשיל: "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בד' על דבר פעור"¹¹³. לכן יש צורך אלוהי להינקות מכך לפני עזיבת המדבר. שחרור חברתי-צבורי זה, לפני העליה מהמדבר לארץ, נעשה באופן מלחמתי על-ידי יוצאי צבא בישראל. אס-כן, למלחמה זאת יש ערך דתי-מוסרי של היטהרות. מתוך-כך אנו נפגשים בפרשה זו בפרטי הלכות טהרת הכלים, השייכות לעולם היהודי.

27. חלוקת הארץ לשבטים

אנחנו הולכים ומשתחררים מסיבוכי המדבר, ומתכוונים להגיע ליישוב. גמרנו בירורינו עם הגויים, ומתוך-כך השתכלל בנין בית ישראל לנצח. אחרי הפגישה עם סיחון ועוגו אנו ממשיכים להתקרב לארץ, ונפגשים בפרשה בני גר ובני ראובן שחוכנה הוא בירור השבונות לגבי שלמות אחיותנו בחלק הזה של ארץ-ישראל, לעומת שאר החלקים.

מה זה ארץ-ישראל? ארץ של עם ישראל. דברים כהווייתם. ארץ ד' שייכת לעם ד'. ועם ישראל הוא מין בריאה כזו, יצירה ואורגניזם כזה, שבנוי בצורתו הצבורית על-ידי שנים עשר חלקים פסיכולוגיים שונים. אנחנו כולנו גוף אחד שלם, והגוף האחד השלם הזה של כלל-ישראל, בנוי על יסודות של י"ב שבטים. שנים עשר חלקים אלה מהווים כולם יחד את הבנין השלם של האומה, ולכולם ביהוד שייכת חתיכת ארץ זאת, חלק גיאוגרפי זה. לכן אפשר להבין שארץ-ישראל הזאת מסוגלת ומסודרת סידור אלוהי לשנים עשר חלקים אלו של בית ישראל: נחלה ראובן, נחלת שמעון וכו'. חלוקה זו נעשית בכל המובנים: גשמי, רוחני וטופוגרפי¹¹⁴.

הנאמן בעת עלייתו להוריד עז מבטחה, ולגלות אור תורת החיים מרוממי שמי שמים על פני ארץ רבה. ואי לאו דאמר ליה מנא ידע. וההתגלות הזאת היא באה ע"פ התכונה שמביאים את הכח המחבל בעצמו להיות ממלא הפקיד בבנין והויה, שאו הוא מוצא את מטרתו הכללית, שאינה כ"א למען הביא על ידי הריסה והבול תועלת לבנין ושכלול...". עין איה ד, שבת, ט ק, עמ' 213. 110. משלי טז ז. 111. במדבר כג ה. 112. "וישם [ד'] דבר בפי בלעם" (במדבר כג ה) — ר"א אומר: מלאך. ר' ינאן אמר: תכה" סנהדרין קה ב. 113. במדבר לא טז. 114. "ארץ ישראל היא מתאימה גם כן לחייהם של לכנסת ישראל בכללותה, לדורותיה, לעד ולעולמי עולמים, ועם זה היא מתאימה גם כן לחייהם של כל הפרטים, של כל יחיד ויחיד מישראל, לפי ערכו, לפי מדתו ומהותו בעצמותו. וההתאמה היא כ"כ מדויקת, עד שאפילו המדה והשעור של א"י, בין בכללותה ובין ביחס להמגיע ממנה לכל אחד ואחד מישראל, לכל הדורות ולכל הזמנים, הכל הוא מתאים ככוון העליון מיד ד' ונתן ארץ חמדתו לעם קדשנו..." עולת ראיה א, עמ' רג, ד"ה לאמר.

28. בני גד ובני ראובן

והנה פסיעותינו מקרבות אותנו אל פנים הארץ, לכן אנשים אשר להם "מקנה רב"¹¹⁵, מעלים רעיון למציאת פתרון מעשי כלכלי עבור מרעה צאנם. (אגב, יש מקום להערה: בהתחלה נזכר ראובן לפני גד¹¹⁶, ואחר-כך גד לפני ראובן¹¹⁷. יש מפרשים¹¹⁸ ש"גד גדוד יגודנו"¹¹⁹ יצאו ממנו גדודים, לכן הוא ראשון בממשיות הפעולה החלוצית והמלחמתית¹²⁰ לעומת ראובן הבכור, הראשון לרעיון.) על-כל-פנים, החלק הזה של ארץ-ישראל נכבש מסיחון ועוג, ועכשיו באה הצעה ודרישה איך לסדר נחלה זו. כאן מופיע החשבון הכללי של המנהיגות הכלל-ישראלית: "ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן: האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה?"¹²¹. הסידור צריך להיות הדדי. כל הסידורים הפרקטיים והעובדתיים האלה מבררים שעל אף כל החילוקים, מהווה כלל-ישראל שלמות אחת.

29. עבר הירדן

אם-כן מתוך הנסיבות של הרגע האחרון ממש, מופיעים בירורי דברים על עבר הירדן ויחסו לחלקי ארץ-ישראל של כלל-ישראל שמצדו השני של הירדן. הדברים מבוארים אצל הגאון הנצי"ב, זכורנו לברכה, ב"העמק דבר". עבר הירדן שייך לארץ-ישראל, זה דבר ברור. יש על זה מאמר חז"ל מפורש: שלוש ארצות בארץ-ישראל: יהודה ועבר הירדן והגליל¹²². עם-כל-זה יש חילוקים, כגון לגבי

115. במדבר לב א. 116. שם. 117. שם שם ב, ו, כה, לא, לג. בספרי (פינחס קלד) כתוב: "ויאמר ד' אל משה עלה אל הר העברים הזה' (במדבר כו יב) — זו נחלת בני ראובן (ובני גד), בשעה שנכנס משה לנחלת בני ראובן ובני גד שמה ואמר: דומה אני שהותר לי נדרי... כך בשעה שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמה... 'אתה החלות' (דברים ג כד) — אתה החלות לפתוח פתח לעבדך בשעה שנכנסתי לנחלת בני ראובן ובני גד", והעיר רבינו: "ראובן... גד — כמו בלשון התורה בתחילה ראובן וגד". "גד... ראובן — וכן בתורה אח"כ גד וראובן". "ראובן — שוב בתחלת ענין ראובן קודם". 118. "... גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ" ראשית מט יט. 119. בראשית מט יט. 120. "... והחלוץ יעבר לפני ארון ד' יהושע ו ז. 'והחלוץ' — בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע חזקה כמו שנאמר 'טרף זרוע אף קרקד' רש"י. 121. במדבר לב ו. 122. שביעית ט ב. משנה כתובות ק א. משנה בבא בתרא לח א. ועיין רש"י, ירמיה כב כט. בתורת כהנים (בהר, פרשת א, מהדרות ה"חפץ חיים", עמ' 142) כתוב: "יכול משבאו לעבר הירדן, ת"ל אל הארץ, ארץ המיוחדת", והעיר רבינו: "ע' ספרי מסעי [קנט]: ר' יונתן אומר אין הירדן מארץ כנען, רש"י אומר ארץ ארץ ארץ ארץ" — המיוחדת. על דברי פלוני שכתב: "... הירדן היה הגבול בין ארץ-ישראל העקרית ובין ארץ עבר הירדן, השניה לה במעלה", העיר רבינו: "ע' ספרי מסעי קנ"ט: ר' יונתן אומר מארץ כנען, רש"י מארץ כנען, וע' תוספתא בכורות פ"ז מ"ב, ותוס' שם נה, ד"ה מעבר וד"ה אין". בתוספתא יום טוב (כתובות יג י) כתוב: "קשה לי למה הפסיק בעבר הירדן בין יהודה וגליל ששניהם מארץ ישראל בעבר הירדן המערבי", והעיר רבינו: "להודיע ולהבליט שהיא שייכת לכל ארץ-ישראל, אע"פ שלא מן המובחר לענין בכורים".

כמה הלכות קדשים¹²³. עבר הירדן שייך לארץ-ישראל אבל אינו מגיע למדרגה המיוחדת של הארץ הנבחרת¹²⁴. על-כן מידת שלמות הקליטה והשייכות של עבר הירדן לארץ-ישראל נקבעת על-פי ההתבססות והקנין שלנו בחלק הפנימי של ארץ-ישראל. הנצי"ב זצ"ל מבאר שבאותה מידה שנתבסס ונשתכלל מבחינה פוליטית, צבאית והלכתית בתוך ארץ-ישראל, באותה מידה תתברר ותשתכלל השייכות לעבר הירדן¹²⁵.

וכמו בדורות הללו, כך היום. ככל שתתחזק אחיזתנו הפוליטית והעובדתית בארץ-ישראל על-ידי עליה של עשרות מיליוני יהודים מרוסיה ומשאר מקומות (ואז תהיה שמיטה דאורייתא לכל הדעות כש"כל יושביה עליה"¹²⁶), ויובל מדאורייתא) — לפי מידה זו תהיה אחיזה שלמה ומוחלטת בעבר הירדן.

לפרשת מסעי

30. "ואלה מסעי"

היום זכינו לשתי פרשיות מחוברות יחד. אנחנו יוצאים מן המדבר ועוברים לארץ-ישראל. אנו פונים פנימה, ויש לנו כבר שייכות לארץ-ישראל על-ידי מעשה בני גד ובני ראובן. מתוך-כך יש מקום לסכם את כל מה שעבר עלינו, לשים לב לרשימת המסעות: "אלה מסעי בני ישראל"¹²⁷. את כל המסעות האלה כבר גמרנו ועכשיו אנו פונים פנימה.

31. ירושה והורשה

מתוך-כך מתברר כיצד להיכנס פנימה. "כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען"¹²⁸. יש צורך לרעת איך: "והורשתם!"¹²⁹. מכאן דברי הרמב"ן היסודיים הקובעים שיש מצוה מדאורייתא לכבוש את ארץ-ישראל¹³⁰. "והורשתם" — תכבשו ותורישו את הארץ. תקבלו את אמיתיות שלמות הירושה שלכם, ומתוך

123. באריכות ברכי יוסף אר"ח סי' תפט. 124. עיין יהושע כב יט רש"י ורלב"ג. 125. "ונכבשה הארץ לפני ד', ואחר השבוע והייתם נקים מד' ומישראל, והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני ד' במדבר לב כב. "גם הארץ הזאת, עבר הירדן, אע"ג שבאמת קיל קדושתה מגליל ויהודה, מכל מקום תהיה הארץ לאחזה לפני ד', בקבלת השגחתו יתברך וכל מנהגי א"י כמו בעשרת השבטים" העמק דבר. ועיין עוד העמק דבר, דברים ג יב"ט. 126. "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו ויבולת, שנאמר (ויקרא כה י): 'וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה' — בזמן שכל יושביה עליה..." ערכין לב ב. "... ובזמן שהיבול נוהג... נוהגת שביעית בארץ..." רמב"ם, הלכות שמיטה ויובל י ה"ט. 127. במדבר לג א. 128. שם שם נא. 129. שם שם נב"ג. 130. "שנצטרנו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה... ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת ד' עממין שנצטוו לאבדם... אין הדבר כן, שאנו נצטרנו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים ונעזבם בתנאים ידועים, אבל הארץ לא נניח אותה ביום ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות... הרי נצטרנו בכיבוש בכל הדורות... א"כ היא מצוה עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה" רמב"ן, תוספתא לספר המצוות לרמב"ם, מ"ע ד. ועיין לעיל, עמ' 29 הערה 35.